

Spis treści

Rozdział 1

Kilka uwag terminologicznych i metodologicznych	9
1.1. Jakiego koloru był czarny rynek?	9
Rynki legalne	12
Rynki półlegalne	13
Rynki nielegalne	13
1.2. Peerelowski czarny rynek: problemy z definicją	15
1.3. Literatura, źródła, metoda	22

Rozdział 2

Niedobór, chciwość, protest: krótki kurs historii czarnego rynku w pierwszej połowie XX wieku	30
2.1. Początki	30
2.2. I wojna światowa i okres międzywojenny	32
2.3. II wojna światowa	36
2.4. Po wojnie	45

Rozdział 3

Polska sinusoida (anty)spekulacyjna: 1944-1989	53
3.1. Komisja I: 1945-1950/1954	54
3.1.1. Czas próby: 1944-1947	55
3.1.2. „Bitwę o handel wygraliśmy”: 1947-1950	64
3.2. Intermedium I: 1950-1956	69
3.3. Zespół I (i II): rok 1957 (i następne)	74
3.3.1. Ekskurs: Zespół II	85
3.4. Intermedium II: lata sześćdziesiąte i siedemdziesiąte	89
3.4.1. Lata sześćdziesiąte	90
3.4.2. Lata siedemdziesiąte	96
3.5. Komisja II: 1981-1987	101
3.5.1. Droga do „spekulacyjnego piekła”	101
3.5.2. Prowizorium. Nadzwyczajna Komisja: 10 sierpnia – 12 października 1981	104
3.5.3. Główny front walki ze spekulacją: Centralna Komisja	113

Rozdział 4

Geografia (historyczna) czarnego rynku w PRL	134
4.1. Uwagi ogólne	134
4.2. Centrum – peryferie	136
4.2.1. Centrum: wielkie miasta	136
4.2.2. Peryferie: Polska gminna i powiatowa	142
4.3. Północ – Południe	145
4.3.1. Południe: na halach socjalizmu wprowadzić się nie da!	145
4.3.2. Północ: „ziemia żywi, morze bogaci”	150
4.4. Wschód – Zachód	159

Rozdział 5

Mięso	171
5.1. „Problem nr 1 to jest mięso”. Tylko dlaczego?	172
5.2. Mięso na czarnym rynku. Między represją a przyzwoleniem	179
5.2.1. „Wielka bitwa o mięso”: 1944–1950	180
5.2.2. „Państwowa rąbanka będzie lepsza...”: 1950–1956	187
5.2.3. „Za Gomułki są suche bułki...”: 1956–1970	192
5.2.4. „Jak będą świnię, to będą dobre koncepcje...”: 1971–1980	200
5.2.5. „No biją, jeść muszą”: 1980–1989	203
5.2.5.1. Przemysł mięsny, czyli przestępczość powrotna (ale i kreatywna)	206
5.2.5.2. „Baba z cielęcina”. Portret retrospektywny	210
5.2.5.3. „Troszkę ulegalnić nielegalne”: 1984–1989	216

Rozdział 6

Alkohol	221
6.1. „Hobby narodowe”. Nielegalne gorzelnictwo	224
6.1.1. „Na odcinku potajemnego gorzelnictwa”. Bimber i władza	224
6.1.2. „Wypić on przyzwyczajony, a pieniędzy dużo nie ma”. Uwarunkowania, technika, geografia	232
6.2. „Kup pan flaszkę”. Nielegalny obrót legalnym alkoholem	244
6.3. Ekskurs: lata osiemdziesiąte	249

Rozdział 7

Benzyna	257
7.1. „Prawie wszyscy jeżdżą na lewej benzynie”: od lat pięćdziesiątych do siedemdziesiątych	260
7.2. „Prawie prywatna pompa”: lata osiemdziesiąte	266

Rozdział 8

Dolar i złoto	277
8.1. Dolar i złoto: panaceum na ciężkie czasy	277
8.2. Władza, dolar, złoto	281
8.2.1. 1945–1950–1956	281
8.2.2. 1956–1981	289
8.2.3. 1981–1989	303
8.3. „Gra w zielone”. Mechanizmy i ludzie	308
8.3.1. Motywacje	308
8.3.2. Transfer	314
8.3.3. Cinkciarze. Szkic do portretu	323

Rozdział 9

Handel turystyczny w PRL	338
9.1. „Merkanturyzm”. Kilka uwag wstępnych	338
9.2. Lata pięćdziesiąte i sześćdziesiąte: „Jesteśmy za biedni, aby urlop spędzać w kraju...”	340
9.3. Lata siedemdziesiąte: „Kto przemycą? — Ci co podróżują!”	351
9.4. Lata osiemdziesiąte: „Fenicjanie ruszyli!”	357

Zakończenie

Tylne czy frontowe drzwi?	377
---------------------------	-----

Podziękowania	385
----------------------	-----

Przypisy	387
Wykaz skrótów	470
Bibliografia	475
Wykaz źródeł ilustracji	499
Indeks nazwisk	501
Indeks nazw geograficznych	513